

DOPRINOSI ZA SOCIJALNO OSIGURANJE

mr. sc. Marina Kesner-Škreb
Institut za javne financije, Zagreb

Pojmovnik*
UDK 369.1(497.5)

Doprinosi za socijalno osiguranje vrsta su izravnih, obveznih nameta kojima se financira sustav socijalnog osiguranja građana kao što je na primjer mirovinsko ili zdravstveno osiguranje. Doprinosi se obično ubiru iz plaće (tj. na teret zaposlenika) i na plaću (tj. na teret poslodavca), te se skupljaju u izvanproračunskim¹ fondovima čija je funkcija isplata naknada socijalnog osiguranja građanima. Doprinosi isplatiatelj automatski uplaćuje na račune fondova pri svakoj isplati plaće.

Iako su slični porezima, doprinosi za socijalno osiguranje ipak se razlikuju od njih. Naime, namjena doprinosa je unaprijed određena, a njihova bi visina trebala biti proporcionalna pruženoj usluzi. Oni se koriste za financiranje određenih socijalnih potreba koje se ostvaruju u namjenskim fondovima. Za razliku od doprinosa, namjena poreza nije unaprijed određena, te se oni slijevaju u proračun iz kojega se financiraju različite javne potrebe.

Kako je riječ o izdvajanjima koja se moraju namiriti pri svakoj isplati plaće, do-

prinosi se smatraju administrativno vrlo jednostavnim nametom. S obzirom na to da se za doprinose ne priznaju nikakva oslobođenja ni osobni odbici, ne treba popunjavati ni godišnju poreznu prijavu, pa ni porezna uprava ni porezni obveznici stoga nemaju administrativnih troškova. Doprinosima se u fondove slijevaju veliki iznosi uz relativno niske troškove njihova ubiranja.

Doprinosi za socijalno osiguranje datiraju od vremena njemačkog kancelara Otta von Bismarcka, koji je 1889. godine uveo državu blagostanja i prihvatio ideju koja je kasnije nazvana socijalnim osiguranjem. Tijekom godina koje su slijedile mnoge su države prihvatile njegovu koncepciju i počele svojim građanima davati razne naknade kao naknadu za izgubljeni dohodak zbog starosti, invalidnosti, bolesti, ozljeda na radu i sl. Kako je vrijeme odmicalo, te su naknade postajale sve izdašnije, ali su istodobno sve većima postajali i problemi financiranja sustava socijalnog osiguranja.

Naime, doprinosi su sve više počinjali sličiti na prave poreze, dakle namete za koje protuusluga nije ovisna o visini uplate. Tako je veza između uplaćenog iznosa doprinosa i protunaknade postajala sve slabija. U većini zemalja primjenjivao se sustav

* Primljeno (*Received*): 28.5.2003.

Prihvaćeno (*Accepted*): 9.6.2003.

¹ Pojam izvanproračunskog fonda obično se odnosi na skupinu državnih transakcija koje nisu uključene u državni proračun.

socijalne (i generacijske) solidarnosti, u kojem današnji zaposleni uplaćuju doprinose za današnje umirovljenike (tzv. *pay-as-you-go* sustav). Sa starenjem stanovništva izdaci za mirovinsko osiguranje postaju sve veći i uvelike premašuju doprinose koje uplaćuju zaposleni. Kako je zaposlenih sve manje u usporedbi sa sve većim brojem umirovljenika, budući umirovljenici ne mogu računati na dovoljne mirovine za koje će doprinose uplaćivati budući zaposleni. Slično je i sa zdravstvenim osiguranjem, u vezi s kojim sadašnji obveznici ubuduće ne mogu računati na kvalitetu usluge razmjernu visini njihove sadašnje uplate.

Taj se veliki problem u većini zemalja nastoji riješiti reformom mirovinskoga i zdravstvenog osiguranja. Tako se u mirovinskoj reformi osim obveznoga prvog stupa generacijske solidarnosti uvodi i drugi, kapitalizirani stup, u kojemu visina mirovine pojedinca izravnije ovisi o visini uplata na individualni račun tijekom radnog vijeka. Slična je logika i kod trećeg, dobrovoljnog stupa mirovinskog osiguranja. I u zdravstvu se šire različiti oblici dopunskog osiguranja kojima se nastoji uspostaviti jača veza između visine uplaćenog doprinosa i kvalitete usluge. Oni koji budu plaćali više iznose dopunskih zdravstvenih osiguranja moći će računati i na kvalitetniju uslugu u zdravstvu. Dakle, reformama se ponovno nastoji uspostaviti izravnija veza između iznosa uplaćenog doprinosa i pružene socijalne usluge, odnosno razlikovanje doprinosa od poreza.

I u Hrvatskoj je povedena reforma socijalnog osiguranja pa sustav obveznoga socijalnog osiguranja sredinom 2003. godine izgleda ovako:

- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (tzv. prvi stup)
- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (tzv. drugi stup)

- obvezno zdravstveno osiguranje
- osiguranje u slučaju nezaposlenosti.

Osiguranje provode javne ustanove, tj. izvanproračunski fondovi: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje i Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (tzv. drugi stup) provode obvezni mirovinski fondovi prema odabiru osiguranika.

Obvezni doprinosi iz plaće i na plaću u 2003. godini plaćaju se prema ukupnoj stopi od 37,2% prema sljedećem rasporedu.

Doprinosi	Doprinosi iz plaće (na teret zaposlenika)	Doprinosi na plaću (na teret poslodavca)
za osobe osigurane samo u I. stupu mirovinskog osiguranja	20% – I. stup	
za osobe osigurane u I. i II. stupu mirovinskog osiguranja	15% – I. stup 5% – II. stup	
osnovni zdravstveni doprinos		15%
posebni doprinos za osiguranje od posljedica nesreće na radu i profesionalnih bolesti		0,5%
za zapošljavanje		
Ukupni doprinosi	20%	17,2%

Napomena: Plaća i ostale osnovice za uplatu obveznih doprinosa određene su Zakonom o doprinosima na obvezna osiguranja (NN 147/2002).

LITERATURA

Doprinosi iz plaće i na plaću od 1. siječnja 2003. godine. *Računovodstvo i financije*, 49 (5), 111-112.

IMF, 2001. *Manual on Fiscal Transparency* [online]. Washington: International Monetary Fund. Available from: <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/manual/index.htm>.

Musgrave, R. A. and Musgrave, P. B., 1989. *Public Finance in Theory and Practice*. New York: McGraw-Hill.

Rosen, H. S. 1999. *Public Finance*. Boston: Irwin McGraw-Hill.

Social Security Choice [online]. Washington: Cato Institute. Available from: <http://www.socialsecurity.org/>.

Zakon o doprinosima na obvezna osiguranja, NN 147/2002. Zagreb: Narodne novine.